

بررسی علل فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه شهری

الهه ایمانی^۱، علیرضا کلدی^۲، باقر ساروخانی^۳

چکیده

فاصله نسلی، یکی از مسائل مهم جوامع معاصر و به عنوان یک آسیب مورد توجه بسیاری از اندیشمندان و محققان قرار گرفته است. در همین راستا هدف پژوهش حاضر، بررسی جامعه‌شناختی علل فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه شهری است. روش تحقیق از نوع کمی است و تکنیک جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه است. جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان و والدین تهرانی‌اند که ۹۸۵ نفر از آنان به کمک فرمول حجم نمونه و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای در مناطق مختلف تهران انتخاب شده‌اند. داده‌ها با پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری و با آمارهای استنباطی و مدلسازی معادله ساختاری تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داده که متغیرهای مستقل جنسیت، گروه همسالان، ارزش‌های اخلاقی خانواده، فضای آموزشی، رسانه‌های جمعی ملی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و مظاهر جهانی شدن، اثر معناداری بر میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه داشته‌اند که در این بین رسانه‌های جمعی ملی با ضریب (۰/۵۰) بیشترین تأثیر و پایگاه اقتصادی-اجتماعی با

۱- دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
elaheimanii99@gmail.com

۲- استاد گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسؤل)
a-kaldi@srbiau.ac.ir

۳- استاد گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
b.saroukhani@yahoo.com

ضریب (۰/۱۰) کمترین تأثیر را داشته‌اند. همچنین متغیر پابندی به ارزش‌ها با ضریب (۰/۶۹-) اثر معکوس و معناداری بر میزان فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه داشته است. در رابطه با سنجش اثرات کل نیز همه متغیرهای مستقل؛ جنسیت، گروه همسالان، ارزش‌های اخلاقی خانواده، فضای آموزشی، رسانه‌های جمعی ملی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و مظاهر جهانی شدن، همگی با هم توانسته‌اند ۰/۵۳ از تغییرات فاصله نسلی را تبیین کنند.

واژه‌های کلیدی

فاصله نسلی، تعارض گفتمانی، تجربه جهانی شدن، فضای آموزشی و ارزش‌های دینی

مقدمه و بیان مسأله

یکی از مهمترین مسائلی که در تغییر و تحولات فرهنگی و دگرگونی‌های اجتماعی هر جامعه‌ای نقش دارد، موضوع تحولات نسلی و شکاف نسلی است. امروزه ساختار خانواده از شکل خانواده گسترده به خانواده هسته‌ای و سایر اشکال جایگزین، تغییر کرده است. این تغییرات باعث شده است که خانواده‌های امروزی از یکدیگر مستقل تر شده و انسجام خانواده را به‌ویژه در شهرهای بزرگ کاهش داده و در افزایش شکاف نسلی نقش ایفا کنند. فاصله فناوری فعال دیجیتال بین کودکان و والدین بسیار بیشتر از فاصله سنی واقعی بین آنهاست که بر روابط اعضای خانواده تأثیر منفی‌ای می‌گذارد (لاواتی^۱، ۲۰۱۹: ۴۷). بر همین اساس ذهنیت و تجربه نسلی در عصر جهانی شدن به بساخت متفاوتی از هویت نسلی در بین نسل والدین و نسل فرزندان منجر شده است (شیری، ۱۳۹۷: ۸۷) زیرا کاهش میزان تولد و افزایش طول عمر، به پیری جمعیت جهانی کمک می‌کند و این افزایش سن به طور بالقوه‌ای، تهدیدی برای افزایش فاصله نسلی خواهد بود (هه^۲ و همکاران، ۲۰۱۶: ۲؛ رایز^۳ و همکاران، ۲۰۲۱: ۷).

---

1. Lawati
2. He
3. Reis

از طرفی رشد شتابان شهرنشینی در ایران و شکل‌گیری سرمایه‌داری پیرامونی، انباشت سرمایه و تمرکز فضایی نیز، علاوه بر توسعه شتابان شهری، منجر به شکل‌گیری کلانشهرها با وضعیت ناپایدار شده است (هادیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۹) و یکی از ابعاد این ناپایداری فاصله بین نسلی در جوامع شهری است. بدون شک بافت شهری و جامعه شهری، بیش از هر محیط دیگری مستعد انزوا و فاصله بین نسلی است. جامعه شهری در مقایسه بافت‌های سنتی و روستایی به دلیل تخصصی شدن و تقسیم کار اختصاصی، بیش از هر مکان دیگری درگیر پدیده شکاف نسلی و آسیب‌های مشابه است. هرچند امروزه فاصله بین نسلی مفهومی تخصصی برای مطالعات گروهی است، اما پیشینه مطالعات فاصله بین نسلی به مفهوم مهم فاصله اجتماعی در جامعه‌شناسی برمی‌گردد. مفهوم فاصله نسلی اغلب با توجه به مقیاس فاصله اجتماعی که بوگاردوس^۱ طرح کرده است، بیشتر یک مفهوم شهری است. پیش‌فرض این مقیاس آن است که هرچه فرد پیش‌داوری بیشتری در مورد یک گروه ویژه داشته باشد، فاصله بین او و اعضای آن گروه بیشتر خواهد بود. جامعه‌شناسانی مانند زیمل، پارک و برگس نیز در تحلیل‌های جامعه شهری به مطالعه مفهوم فاصله بین نسلی افراد در جامعه شهری پرداخته‌اند. بر همین اساس نسل امروزی دانش‌آموزان یک وضعیت چندوظیفه‌ای را ترجیح می‌دهند، که به جای تمرکز بر یک کار در یک زمان، به انجام چندین کار به طور همزمان تمرکز دارند. این وابستگی بیش از حد به منابع اطلاعات دیجیتال در یک جامعه شهری، باعث شده که افراد در حلقه رسانه‌های اجتماعی خود بیشتر از خانواده حضور داشته باشند و عملاً با خانواده دچار فاصله نسلی و اجتماعی می‌شوند (لاواتی^۲، ۲۰۱۹: ۴۷). از طرفی مشاوران، مدیران و مربیان آموزشی نیز در تمام سطوح و زمینه‌های آموزشی به وضوح تشخیص می‌دهند که روانشناسی نسل جدید متفاوت است؛ آنها متفاوت فکر می‌کنند، یاد می‌گیرند و عمل می‌کنند زیرا در دنیای زندگی می‌کنند که دارای اطلاعات دیجیتال، فناوری فعال، اقتصاد

---

1. Bogardus

2. Lawati

آگاهانه و حرکت به سمت چهارمین انقلاب صنعتی‌اند. (کریستوفر^۱، ۲۰۱۶: ۳۶).

در همین راستا ادبیات پژوهشی موجود نشان می‌دهند که تغییرات قابل توجهی در نابرابری اجتماعی بر اساس سطوح تمایز بین نسل‌های مختلف رخ داده که بر اساس آن شکاف عمیقی بین والدین و دانش‌آموزان به وجود آمده است و بر این اساس مدارس ممکن است از طریق تأثیر بر شبکه‌های اجتماعی که در میان دانش‌آموزان خود تشکیل می‌دهند، بتوانند تحرک بین نسلی را تحت تأثیر قرار دهند (فلچر و هان^۲، ۲۰۲۱: ۱). با توجه به تغییرات تاریخی، مسلماً هیچ نسلی مشابه نسل قبل یا بعد از خود نیست؛ اما امروزه تغییر و تحولات آنقدر سریع و شتابان است که منجر به تغییرات اجتماعی و فرهنگی بین جوانان و والدین آنها شده است (فتحی و مطلق، ۱۳۹۰: ۱۴۶). از طرفی هم امروزه قابلیت‌های رو به رشد تکنولوژی، توانایی افزایش تعاملات معنا دار را افزایش می‌دهد که فاصله فرهنگی‌ها و نسل‌ها را از بین می‌برد (رایز^۳ و همکاران، ۲۰۲۱: ۱). همچنین شکاف نسلی پدیده‌ای جهانی است و طرح مسأله شکاف نسلی، نشان دهنده اهمیت و ارزش نهاد خانواده است که در این زمینه هم انسجام و هم کشمکش وجود دارد (چنگی آشتیانی و چنگی آشتیانی، ۱۳۹۶: ۳۵). فاصله نسلی همیشه و از قدیم وجود داشته است؛ به طوری که نسل جوان باعث نگرانی و دغدغه خاطر بزرگسالان خود بوده است و این مسأله به خوبی در سنگ نوشته‌های باستانی سومر قدیم مستند شده است (منطقی، ۱۳۹۲: ۲۷۹). امروزه دامنه فاصله بین نسلی در شیوه‌های مراقبت از زندگی تأثیر گذاشته و عموماً مراقبت‌های بیمارستانی و پزشکی در نسل‌های امروزی به نسبت گذشته بسیار بیشتر شده است (لوی^۴ و همکاران، ۲۰۲۱: ۱۱۴). بی‌شک جوانان دیروز چون جوانان امروز متفاوت با جوانان می‌اندیشند و سلیقه‌های دیگری دارند با این دلهره مواجهند که مبادا نسل جدید دستاوردها و زحمات و تجربیات آنها را به حساب نیاورد. در مواردی هم حمایت مالی والدین از فرزندان، باعث کاهش شکاف نسلی است

-
1. Christopher
  2. Fletcher & Han
  3. Reis
  4. Levy

(گیلسپی و ملدر^۱، ۲۰۲۱: ۳). به همین دلیل اعتقاد بر این است که دنیای مدرن امروز، دنیایی است که شاخصه آن، تحولات پرشتاب فرهنگی و اجتماعی است که این تغییرات منجر به نوعی واگرایی نسلی و تفاوت در ارزش‌گذاری‌ها خصائل و رفتارهای بین‌نسلی می‌گردد. به دلیل برخی از مولفه‌های شکاف نسلی را می‌توان در مظاهری مانند سبک پوشش دید و اختلاف نظر شدید بین دختران نوجوان و والدین در مورد سبک لباس پوشیدن، بخشی از نتایج فاصله بین نسلی است (رایست^۲، ۲۰۱۰: ۹۱). امروزه تغییرات بین نسل‌ها تا حدی است که صاحب‌نظران با نگرانی بسیاری از مفاهیمی چون تفاوت نسلی سخن به میان می‌آورند (وخشوزی، ۱۳۹۵: ۲۴) و شکاف نسلی پدیده‌ای جهانی است که جامعه را به سوی دگرگونی و تحول می‌برد. روند مدرن شدن جامعه ایرانی هر روز به مساله مهمتری در مطالعات علوم اجتماعی و انسانی تبدیل می‌شود (چنگی آشتیانی و چنگی آشتیانی، ۱۳۹۶: ۳۵). همچنین شکاف و فاصله بین‌نسلی به افزایش انزوا و بیگانگی اعضای خانواده از همدیگر منجر می‌شود (ایتینگتون^۳، ۱۹۹۷: ۳) و پیوندهای اجتماعی بین افراد را ضعیف می‌کند (گیدنز، ۱۳۹۰: ۳۲۷). همچنین نتایج مطالعات نشان داد که ناهماهنگی ارزشی و دینی بین نسلی، می‌تواند رفتارهای مشکل‌ساز را با افزایش تعارضات والدین و فرزندان پیش‌بینی کند و در نتیجه منجر به ضعف پیوند مثبت والدین و فرزندان شود (چوی^۴ و همکاران، ۲۰۰۸: ۸۶)؛ اما آنچه که می‌تواند بین طرح و اهمیت مباحث بین‌نسلی در ایران شود؛ یکی این است که با توجه به آمارهای موجود، در حال حاضر ایران یکی از کشورهایی است که دارای جمعیت جوان است و دیگری قرار گرفتن ایران در مرحله گذار تاریخی - اجتماعی زیرا «جامعه‌ای که در مرحله گذار قرار می‌گیرد، استعداد و آمادگی بیشتری را برای تولید شکاف‌های اجتماعی و تفاوت و فاصله نسل دارد (رحیمی، ۱۳۹۰: ۱). همچنین امروزه افزایش خانواده‌های پراکنده به لحاظ جغرافیایی، منجر به کاهش ارتباطات بین افراد خانواده به‌ویژه والدین و

-
1. Gillespie & Mulder
  2. Rysst
  3. Ethington
  4. Choi

فرزندان شده و این افزایش فاصله، به نحوی منجر به افزایش فاصله نسلی شده و تعاملات معنادار بین بزرگسالان سالمند و نوجوانان را به شدت کم کرده که این مسأله به طور فزاینده‌ای سالمندان را در خطر انزوای اجتماعی و تنهایی قرار داده است (رایز^۱ و همکاران، ۲۰۲۱: ۲). انزوای اجتماعی؛ به عنوان محصول شکاف نسلی بین بزرگسالان و فرزندان آنها در حال گسترش است (روث^۲ و همکاران، ۲۰۲۱: ۱). بر همین اساس فاصله بین نسلی چه در ایران و چه در جهان امروزه بسیار مورد توجه است. جریان تند و شتاب‌آلود جوامع جدید، فاصله اندیشه‌ها، افکار، آرمان‌ها و رفتار دو نسل را وسیع‌تر ساخته است. این فاصله نسلی در کشورهای در حال توسعه مانند ایران بسیار مهم‌تر است (ولایتی، ۱۳۹۴). بررسی‌های دقیق نشان می‌دهد که یکی از معضلات کلیدی و مهمی که اینک جامعه ایران با آن روبه روست، عدم برقراری رابطه و تعامل منطقی میان نسل‌های مختلف است که می‌تواند زمینه‌ساز بروز مشکلات و بحران‌ها گردد؛ به گونه‌ای که امنیت عمومی و نظم اجتماعی را در جامعه با مشکل مواجه کند (رحیمی، ۱۳۹۰: ۱). عمده این بحران‌ها بیگانگی و گسست پیوندهای اجتماعی است. همچنین فاصله نسلی به ترک خانه و فرار از خانه در نوجوانان و جوانان منجر می‌شود و ترک خانه، به عنوان یک نشانگر مهم در انتقال به بزرگسالی و افزایش شکاف نسلی محسوب می‌شود (گیلسپی و لپ^۳، ۲۰۱۵: ۵۷) و در حوزه‌سازمانی نیز فاصله بین نسلی، منجر به تعهد عاطفی بیشتر افراد سالخورده به نسبت افراد جوانتر بوده است (جنا^۴، ۲۰۱۶: ۷۶۵). همچنین شکاف نسلی در خانواده‌های روستایی باعث شده که نسل جدید در مقایسه با والدینشان، تمایلی به فعالیت در زمین کشاورزی و مزرعه ندارند و مفهوم توسعه روستایی در مناطق روستایی در کشور کنیا شدیداً متأثر از فاصله عمیق نسلی والدین با فرزندان است (لارو^۵ و همکاران، ۲۰۲۱: ۸۸۵). مسأله جوانان در ایران و روابط نسلی میان آن‌ها و نسل

-
1. Reis
  2. Ruth
  3. Gillespie & Lippe
  4. Jena
  5. LaRue

سال‌مندتر در دهه‌های اخیر از جهات مختلفی مورد توجه حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی قرار گرفته است. به لحاظ اهمیت و رتبه‌بندی ارزش‌ها نیز مشخص است که برای پسران و دختران به ترتیب، ارزش‌های سیاسی، مذهبی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دارای اهمیت است؛ اما برای والدین ارزش‌های مذهبی در بالاترین رتبه، ارزش‌ها قرار دارد (حقیقتیان و غفاری، ۱۳۸۹: ۱۷۳).

به‌خصوص در سال‌های اخیر که در برخی مناسبات رفتاری، فاصله میان نسل‌ها با وجود اختلالات و افکارها در حال تبدیل شدن به شکاف دیدگاه متفاوت این دو نسل در برخورد با مسائل است. در مقابل پیامدهای نامطلوبی که فاصله بین نسلی ایجاد می‌کند، همبستگی بین نسلی، نقش مهمی در بهزیستی روانشناختی افراد دارد و باعث افزایش رضایت از زندگی می‌شود (لی^۱ و همکاران، ۲۰۲۱: ۶۲۶). نگرانی از پابندی به ارزش‌ها به درازای تاریخ برمی‌گردد و از ادوار گذشته چنین امری دیده شده است. حال اگر مراحل و مراتب این تغییرات تند، سریع و همه‌جانبه باشد، به‌گمان دورکیم این تغییرات باعث نابسامانی و آنومی در ارکان جامعه می‌شود (وخشوزی، ۱۳۹۵: ۷). یکی از بارزترین نمونه‌هایی که می‌توان در آن فاصله بین نسلی را مشاهده کرد؛ دانش‌آموزان به عنوان یکی از جوان‌ترین قشر جامعه‌اند. نظام آموزش و پرورش در جوامع مختلف مسئولیت انتقال هنجارها و نگرش‌های خاص به فراگیران خود را دارد و در همین راستا نظام آموزشی می‌تواند منجر به ایجاد فاصله نسلی شود (داکری و مک‌کلوی^۲، ۲۰۱۳: ۳۰). از آنجایی که شکاف نسلی می‌تواند به دلایل مختلفی اتفاق بیفتد، خود می‌تواند ارتباط دوسویه‌ای با مقوله‌هایی مانند تعارض گفتمانی، تجربه جهانی شدن، آموزش و ارزش‌های دینی داشته باشد. پیش‌فرض این پژوهش این است که این دو (گفتمان دانش‌آموزان و نظام ارزشی جامعه) با هم همسو نیستند و با هم تعارض دارند؛ بنابراین هدف این است که نشان دهد به چه دلایلی گفتمان دانش‌آموزان و نظام ارزشی جامعه دارای تعارض هستند. با در نظر گرفتن اینکه فاصله نسلی، ریشه در تاریخ دارد اما نه با استفاده از همین

---

1. Li

2. Dockery & McKelvey

وارد شده بلکه باید به این مسأله پرداخت که علل فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه چگونه اتفاق می‌افتد؛ بنابراین این سؤال اساسی مطرح می‌شود که چه عللی در فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه نقش دارند؟

مبانی و چارچوب نظری تحقیق

در مورد بررسی علل فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه، رویکردها و نظریه‌های مختلفی ارائه شده است. مفاهیم مرتبط با فاصله بین‌نسلی که یکی از مقوله‌های مهم در جامعه‌شناسی است، از نظر اندیشمندان زیادی بررسی شده است؛ در رویکرد تضادگرایان که بیشتر از هر امر به بررسی تعارض و تضاد و کشمکش در جوامع مختلف پرداخته‌اند؛ منبع اصلی دگرگونی اجتماعی به علت عوامل اقتصادی است که نیروی محرک تکامل تاریخی را فراهم می‌سازد (گیدنز، ۱۳۹۶: ۷۴۵)؛ بنابراین تحولات ارزشی، محصول عوامل اقتصادی‌اند. نظریه اینگلههارت که پس از بررسی تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی به این نتیجه می‌رسد که دگرگونی ارزش بین‌نسلی صورت گرفته است. در همین راستا در جوامع مدرن امروزی، نسل جدید می‌خواهد تمام پدیده‌های اجتماعی را بر پایه عقل تحلیل نماید؛ در واقع چنین آگاهی و شعوری در نسل جدید بر پایه تغییر و تحولات در نظام معرفت‌شناختی و حاکمیت علم و عقل بر رفتار بشریت است (کوزر، ۱۳۹۷: ۳۴۳). با رشد و ترقی جوامع، نهادهای مختلفی ظهور کردند که همانند خانواده در تربیت و اجتماعی کردن افراد نقش دارند. در جوامع پیشین، خانواده نقش آموزش را بر عهده داشت؛ اما در جوامع امروزی فرآیند جهانی شدن (مجموعه‌ای از فرایندها) که مستوجب تحول در نگرش‌ها و سازمان فضای روابط و کنش‌های متقابل اجتماعی (این تحول برحسب قابلیت گسترش، شدت، سرعت و تأثیر سنجیده می‌شود) و مستلزم ایجاد جریان‌های فراقاره‌ای یا بین‌منطقه‌ای و متضمن شبکه‌های فعالیت، کنش متقابل و اعمال قدرت است (اینگلههارت، ۱۳۹۵: ۸).

همانطور که اینگلهارت بیان می‌کند، تحول در نظام ارزشی، باعث افزایش فاصله نسلی است. از طرفی هم، امروزه حضور تکنولوژی‌های جدید اطلاعات و ارتباطات و رسانه‌های اجتماعی باعث شده تا فردیت و فردگرایی رشد کرده و ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و فرهنگی دچار تغییر و تحول شوند. بر همین اساس افراد الگوها و گروه‌های مرجع خود را متفاوت با والدینشان انتخاب کرده‌اند و به طور مستقیم تکنولوژی‌های جدید اطلاعات، و ارتباطات باعث افزایش فاصله نسلی بین افراد خانواده شده است (فتیحی و مطلق، ۱۳۹۰: ۱۷۵). هرچند تغییر چشمگیر و سریع فناوری فعال دیجیتال، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی عناصر مثبت و متفاوتی را در زندگی فردی و خانوادگی به ارمغان آورده است؛ اما از سوی دیگر، برخی از جوانان به دلیل پیچیدگی‌های ناشی از پیشرفت‌های تکنولوژیکی، روزانه با تناقضاتی در زندگی خود مواجهند که منجر به ایجاد تفاوت نسلی و تبعیت آنها از ارزش‌های متفاوت و گاه متناقض می‌شود (بینهوف^۱، ۲۰۱۱: ۲۲۲۶). از نظر استپانووا^۲ (۲۰۱۴) نسل جوان با مقادیر زیادی ارزش‌های دینی جدید، دارای جهت‌گیری ارزشی متفاوتی با والدین خودند و دارای تعارضات بنیادینی با آنها می‌شوند که این اختلافات ارزشی فقط در صورت تقویت پیوندهای بین والدین و فرزندان کمتر می‌شود (استپانووا، ۲۰۱۴: ۹۱). همچنین می‌توان گفت که ارزش‌های فرهنگی افراد در ایجاد شکاف نسلی تأثیر مستقیمی دارند. به گفته وو و چائو^۳ (۲۰۱۱) شکاف‌های فرهنگی نسلی، نشان‌دهنده ناهماهنگی بین ایده‌های نوجوان و درک روابط والدین و نوجوانان است. چوی^۴ و همکاران (۲۰۰۸) این موضوع را از طریق کار خود بر روی ناهماهنگی ارزشی و فرهنگی بین نسلی توضیح می‌دهند. ناهماهنگی فرهنگی بین نسلی، به وجود درگیری بین والدین و فرزندان بر سر ارزش‌های فرهنگی اشاره دارد و این مسأله به ویژه برای جوانان آسیایی، آمریکایی و روسی موضوع مهمی است

-
1. Beinhoff
  2. Stepanova
  3. Wu & Chao
  4. Choi

(استپانوا^۱، ۲۰۱۴: ۹۰).

لازم به ذکر است که اولین کوشش‌های نظری برای تعیین و سنجش فاصله اجتماعی که شامل فاصله بین نسلی هم می‌شود، توسط بوگاردوس پی‌ریزی شده است و هدف او سنجش میزان فاصله اجتماعی گروه‌هاست (ایتینگتون^۲، ۱۹۹۷: ۳). رویکردهای نظری در مورد فاصله بین نسلی، عموماً ریشه در مفهوم فاصله اجتماعی در مطالعات اجتماعی دارند. مفهوم فاصله اجتماعی در ذهن جورج زیمل به عنوان یک تفسیر پیچیده از اجتماع به عنوان شکل «فاصله» در هر دو بعد حسی (ذهنی) و هندسی مطرح است. مفهوم «غریبه» در نزد زیمل بارزترین نماد برای انزوا و فاصله اجتماعی است و غریبه مورد نظر زیمل با فرد، هم از بعد ذهنی و هم از بعد هندسی دارای فاصله است. آنچه در مفهوم‌پردازی نظری زیمل در جامعه شهری با عنوان «کلان‌شهر و حیات روانی» تفسیر می‌شود، پیامدهای ذهنی فاصله اجتماعی ایجاد شده به واسطه «هندسه زندگی اجتماعی» است (ایتینگتون^۳، ۱۹۹۷: ۳). رابرت پارک در مدل «چرخه روابط نژادی» مقیاس فاصله اجتماعی بوگاردوس را تعدیل کرد و بیان کرد که این فاصله‌هایی که در جوامع شهری بین افراد به وجود آمده، صرفاً فاصله فضایی نیستند، بلکه افراد به لحاظ روانشناختی با هم فاصله دارند. علاوه بر این مفهوم، آگاهی نژادی و آگاهی طبقاتی از نظر پارک دلیل ساده‌ای برای افزایش فاصله اجتماعی است (کیدنز، ۱۳۹۸: ۳۴۳). برگس^۴ نیز تفسیر دیگری از فاصله نسلی دارد؛ از نظر وی فاصله اجتماعی از نوع فاصله هندسی یا فضایی بین افراد اساساً سهم مهمی از فاصله کل را شامل می‌شود و این فاصله از یک خواست غریزی شروع می‌شود و افراد به طور غریزی شروع به «حفظ فاصله اجتماعی» می‌کنند و بر همین اساس فضای مسکونی جدا از هم و منفکی را برای زندگی انتخاب می‌کنند و در زمینه‌گزینش شغل هم به همین گونه اقدام می‌کنند. به طور کلی افراد به طور غریزی خواهان حفظ فاصله با همدیگرند و عموماً در جوامع شهری که شناخت افراد از همدیگر

-
1. Stepanova
  2. Ethington
  3. Ethington
  4. Burgess

کمتر است، این فاصله بیشتر است (در و فلسفی^۱، ۱۹۹۸: ۵۲). در یک رویکرد نظری دیگر؛ تجربه جهانی شدن عاملی برای شکاف نسلی است. از عمده تأثیرات جهانی شدن بر رفتار و روابط انسان بوده است. امروزه بسیاری از تحقیقات مرتبط با تجربه جهانی شدن، معنای جدیدی از ارتباط اجتماعی به جای رابطه اجتماعی را روشن می‌کنند که در آن ارتباط ناب و رابطه رودرو نادیده گرفته می‌شود و افراد بر مبنای شرایط جهانی شدن که ارتباطات شکل مجازی به خود گرفته است، ارتباط اجتماعی جایگزین رابطه اجتماعی افراد شده است (فه^۲، ۲۰۱۳: ۱۸۱). همچنین بر اساس رویکردهای نظری موجود، جهان معاصر تحت تأثیر رابطه روزافزون افراد قرار گرفته و این تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر ماهیت روابط اجتماعی آن شرکت‌کنندگان در شبکه‌های اجتماعی دارد و افراد در جامعه جدید از نظر ارتباطات گسترش و تراکم نامحدودی دارند (شورد^۳، ۲۰۱۸: ۴)؛ اما حجم این ارتباطات از حالت عمودی به حالت افقی تغییر شکل پیدا کرده است و نتیجه آن با وجود ارتباطات گسترده در نتیجه جهانی شدن، افزایش شکاف نسلی بوده است. همچنین پیشرفت‌های اخیر در دنیای فناوری دیجیتال، فناوری رسانه و رسانه‌های اجتماعی، جهان را به یک دهکده کوچک جهانی تبدیل کرده است، دهکده‌ای که در آن مردم می‌توانند بلافاصله و به صورت کارآمدی با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. گاهی اوقات، کل ارتباط دیجیتالی همانطور که تحقیقات نشان داده بین ۸۰ تا ۹۰ درصد بین افراد تخمین زده است و همین مسأله افراد را از لحاظ پیوندهای اجتماعی نسلی از هم منفک می‌کند (بوزاویل^۴، ۲۰۱۶: ۷۰).

در مورد مسأله آموزش و شکاف نسلی هم رویکردهای متعددی وجود دارند. آموزش، مهمترین مقوله در بحث شکاف نسلی است و در واقع مریبان آموزشی، و سیاستگذاران آموزشی قادر به کشف عوامل افزایش دهنده شکاف نسلی‌اند (لاواتی^۵،

-
1. Dear & Flusty
  2. Fuhse
  3. Schroeder
  4. Bozavli
  5. Lawati

۲۰۱۹: ۴۶)؛ هرچند شکاف نسلی می‌تواند معلمان را از دانش‌آموزان در مدارس جدا کند (آرار^۱، ۲۰۱۴: ۲۸۱). تحقیقات نشان می‌دهد سابقه تحصیلی والدین یا حتی تفاوت‌های آموزشی، می‌تواند منجر به ایجاد فاصله نسلی شود؛ هرچند والدین تأثیر زیادی بر تصمیم فرزندان خود برای آموزش دارند (داگری و مک‌کلوی^۲، ۲۰۱۳: ۳۰). تفاوت‌های آموزشی والدین و فرزندان ممکن است تأثیر برجسته‌ای بر روابط، صمیمیت و راه‌های ارتباطی آنها داشته باشد و کودکان تحصیل کرده ممکن است احساس کنند که دیگر نمی‌توانند با والدین خود ارتباط برقرار کنند، یا ممکن است نظرات والدین خود را قدیمی تلقی کنند (ایلوماکی^۳، ۲۰۱۱: ۳۲۵). به طور ویژه، دانش‌آموزانی که والدین آنها دارای سطح تحصیلی بالاتری هستند، به نسبت دانش‌آموزانی که والدین آنها تحصیل کمتری دارد، کمتر دچار شکاف نسلی می‌شود. زیرا کودکان تحصیل کرده ممکن است از والدین بی‌سواد ناراحت باشند و از نظر شیوه زندگی، تحصیلات یا در نهایت طبقه اجتماعی با آنها ارتباط نداشته باشند و همین باعث شکاف نسلی می‌شود (لاواتی^۴، ۲۰۱۹: ۴۷). به طور کلی در بحث آموزش به ویژه در کشورهای در حال توسعه، نابرابری جنسیتی در آموزش و پرورش ممکن است باعث شود نسل امروزی زنان با والدین خود فاصله نسلی وسیع‌تری نسبت به مردان داشته باشند (اورت^۵، ۲۰۱۲: ۸۲۴). در نهایت رسانه‌ها به عنوان بخشی از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، تأثیر مستقیمی بر شکاف نسلی دارند. رسانه‌ها با تأثیر بر فضاهای کنش، رابطه انسان‌ها را با نیاکان سنتی خود که دارای پیوندی نزدیک بودند؛ از بین برده و با ارائه الگوهای جدید باعث افزایش فاصله نسلی شده‌اند (ساروخانی، ۱۳۹۱: ۱۱). گفتمان ترکیبی اصلی از برخورد کودک با برنامه رسانه‌ای همواره با متغیرهایی چون خانواده و همسالان معنی می‌شود (ساروخانی، ۱۳۹۴: ۸۲)؛ بنابراین در این سبک جدید ارتباطات بر پایه رسانه‌ها گروه‌های همسالان به عنوان گروه ثانویه، جایگزین گروه‌های خانوادگی به عنوان گروه‌های اولیه می‌شوند (ساروخانی، ۱۳۹۱: ۱۲۱).

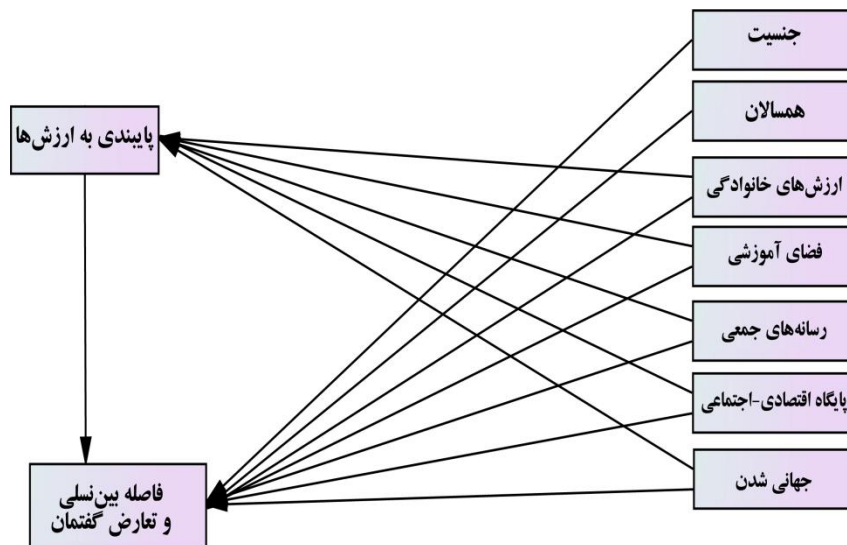
1. Arar
2. Dockery & McKelvey
3. Ilomäki
4. Lawati
5. Ewert

در زمینه تعریف نظری باید گفت هر یک از متغیرهای پژوهش در ادبیات نظری و نظریات پژوهش به طور مختصر تعریف شده‌اند و بر پایه همین تعاریف فرایند شاخص‌سازی و عملیاتی کردن این مفاهیم صورت گرفته است. در ابزار سنجش این پژوهش که پرسشنامه محقق‌ساخته است، «گروه همسالان» با سه شاخص اصلی؛ همانندی، مجاورت و تعامل و «ارزش‌های اخلاقی خانواده» با چهار شاخص؛ انتقال ارزش‌ها، انتقال هنجارها، پیوندهای عاطفی، انتقال مضامین دینی و اخلاقیو متغیر «فضای آموزشی» نیز با چهار شاخص؛ مهارت‌های آموزشی، توسعه همکاری‌های اجتماعی، برنامه‌ریزی آموزشی و توسعه تعلیم و تربیت تعریف شده است. همچنین متغیر «رسانه‌های جمعی ملی» شامل استفاده از انواع رسانه‌های دیداری و شنیداری است و متغیر «پایگاه اقتصادی-اجتماعی» با متغیرهای درآمد، تفریحات و فراغت، محل سکونت و حجم سرمایه اقتصادی شاخص‌سازی شده است. متغیر «مظاهر جهانی شدن» با شش مولفه؛ ادغام، فشردگی مکان و زمان، شهروند جهانی، ذائقه فرهنگی نوین جهانی، گسترش آگاهی‌های جهانی و گسترش مشارکت‌های سیاسی و اجتماعی در مقیاس جهانی تعریف شده است. نهایتاً «نظام ارزشی» نیز شامل انتقال فرهنگی، آموزش هنجارها، انتقال ارزش‌ها و فرایند جامعه‌پذیری است. بر همین اساس فرضیات پژوهش بر مبنای تأثیرگذاری بر متغیر وابسته یعنی فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان تدوین شده‌اند که بر اساس آن متغیرهای جنسیت، همسالان، ارزش‌های خانواده، فضای آموزشی، رسانه‌ها، پایگاه و مظاهر جهانی شدن ضمن اثرگذاری بر سطح پابندی به ارزش‌ها، بر متغیر وابسته فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان تأثیر دارند.

مدل نظری پژوهش

مدل نظری پژوهش بر پایه ادبیات نظری که پشتوانه آن قرار گرفته تدوین شده و هر یک از روابط در بخش نظری با یک یا چند نظریه تبیین می‌شوند برای مثال از نظر لاواتی (۲۰۱۹) و ایلوماکی (۲۰۱۱) نظام آموزشی با فاصله بین نسلی و از نظر اورت (۲۰۱۲) جنسیت با فاصله بین نسلی رابطه دارند. ساروخانی (۱۳۹۱) نیز نقش رسانه و

گروه همسالان را در فاصله بین نسلی مطرح کرده و به طور کلی آرای فه (۲۰۱۳) و شوردر (۲۰۱۸) تبیین‌کننده مظاهر جهانی شدن؛ اینگلهارت (۱۳۹۵)، بینهوف (۲۰۱۱) و استپانوا (۲۰۱۴) تبیین‌کننده نظام ارزشی و نظریات زیمل، گیدنز، اینگلهارت و برگس تبیین‌کننده فاصله بین نسلی بوده‌اند.

شکل ۱- مدل نظری پژوهش

روش تحقیق

روش تحقیق از نوع کمی است. تکنیک جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه است. جامعه آماری در این پژوهش همه دانش‌آموزان و والدین آنها در دوره دوم متوسطه پسر و دختر در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ مشغول به تحصیل شهر تهران در مناطق نوزده‌گانه‌اند که بر اساس آمار، ۹۰۵، ۴۲۲، ۲ نفر جمعیت دارند که از این تعداد ۸۱۲، ۱۹۶، ۱ دختر (خانم) و ۲۲۶، ۰۹۳، ۱ پسر (آقا) هستند که ۵۴۸ دانش‌آموز و ۴۴۴ والدین با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. بر اساس فرمول حجم نمونه باید ۳۸۴ نفر می‌شد که برای اطمینان بیشتر و سفارش استادان راهنما و مشاور برای هر گروه ۵۰۰ نفر به عنوان نمونه در نظر گرفته شد و هنگام بازگشت

پرسشنامه‌ها نیز مشخص شد برخی از دانش‌آموزان، بیش از والدین به پرسش‌ها پاسخ داده‌اند. روش نمونه‌گیری خوشه‌ای بوده و خوشه‌ها مناطق مختلف آموزش و پرورش بوده که از ۱۹ منطقه، ۵ ناحیه مختلف از بافت شهری در مناطق شمال شهر، جنوب، شرق و غرب و مرکز به صورت روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب شده‌اند و در هر ناحیه یک منطقه آموزشی به‌طور تصادفی انتخاب و از هر منطقه آموزشی ۲ مدرسه (یکی دخترانه و یکی پسرانه) و نهایتاً از هر مدرسه ۳ کلاس به‌صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. پرسشنامه این پژوهش محقق‌ساخته بوده و بر پایه ادبیات نظری متغیرهای آن شاخص‌سازی شده‌اند و اعتبار پرسشنامه به روش اعتبار صوری و تأیید استادان و صاحب‌نظران به دست آمد و پایایی هم با استفاده از آلفای کرونباخ؛ به این صورت که پرسشنامه در اختیار ۲۵ نفر از دانش‌آموزان و والدین قرار گرفت. به‌طورکلی نتایج این بررسی منجر به اعمال اصلاحات لازم بر روی پرسشنامه گردید. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرهای مورد مطالعه بیش از ۰/۷ بود؛ و نتایج کلی گویای قابل قبول بودن پرسشنامه برای تحلیل آماری است. در نهایت داده‌های گردآوری شده با استفاده از کدگذاری وارد سیستم شده و تجزیه و تحلیل‌های آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزارهای spss و AmosGraphics انجام گرفت.

یافته‌ها

ویژگی‌های نمونه آماری

بیشتر پاسخگویان دخترند (که ۵۲ درصد از پاسخگویان را تشکیل می‌دهند)؛ و ۴۸ درصد از پاسخگویان پسرند. بیشتر دانش‌آموزان مورد مطالعه دوره دوم متوسطه‌اند؛ که ۴۱/۷ از پاسخگویان را شامل می‌شود. ۲۶/۹ از پاسخگویان یازدهم و ۳۱/۴ درصد دهمند؛ بنابراین پایه تحصیلی بیشتر پاسخگویان دوازدهم و پس از آن دهم و یازدهم است در این بین ۲۰/۷ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه، در منطقه دو سکونت داشتند؛ ۱۹/۶ درصد از پاسخگویان در منطقه ده، ۲۰/۷ درصد در منطقه پنج، ۱۹/۲ درصد در

منطقه چهارو ۱۹/۹ درصد در منطقه بیست، سکونت داشتند. در این بین ۱/۸ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه، پایگاه اقتصادی-اجتماعی خیلی پایینی دارند. پایگاه اقتصادی-اجتماعی با متغیرهای تحصیلات والدین و سطح درآمد مورد سنجش قرار گرفته است و ۱۹/۲ درصد پایین، ۴۸ درصد در حد متوسط، ۲۵/۱ درصد در حد بالا، ۵/۹ درصد بسیار بالا؛ بنابراین از دیدگاه اکثریت پاسخگویان، پایگاه اقتصادی-اجتماعی‌شان در حد متوسط است. همچنین برای بررسی میانگین عوامل اثرگذار بر فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه با جامعه آماری والدین و فرزندان، نمره میانگین و انحراف استاندارد نمرات این عوامل در والدین و فرزندان آن‌ها به تفکیک گزارش شده است. گفتنی است که هرچه میانگین بیشتر باشد، عامل مربوط بیشتر اثرگذار است. به طور کلی میانگین تأثیر فضای آموزشی، جهانی شدن، دوستان، در فرزندان بیشتر از والدین است؛ این در حالی است که میانگین ارزش‌های خانواده، رسانه‌های ملی، پابندی به امور دینی در والدین بیشتر از فرزندان آن‌هاست.

جدول ۱- عوامل اثرگذار بر فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام

ارزش جامعه

دانش‌آموزان		والدین		
انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	
۲/۹۴	۱۶/۱۲	۳/۴۴	۱۰/۰۹	فضای آموزشی
۴/۲۱	۱۶/۴۶	۲/۵۱	۱۹/۲۸	ارزش‌های خانواده
۳/۱۷	۱۴/۰۵	۳/۲۰	۱۳/۷۶	دوستان و همکلاسان
۳/۶۳	۱۰/۱۴	۴/۴۲	۱۲/۸۲	رسانه‌های ملی
۴/۹۵	۱۷/۵۱	۶/۴۲	۱۴/۱۰	تجربه جهانی شدن
۵/۹۷	۲۴/۶۲	۵/۳۹	۲۹/۰۹	پابندی به ارزش‌های دینی

متغیر فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه به دست آمده است. نتایج این تفاوت در جدول شماره ۲ گزارش شده است.

جدول ۲- فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه

انحراف استاندارد	میانگین		
۴/۷۳	۲۶/۹۴	فرزندان	فاصله بین نسلی
۴/۴۶	۲۲/۸۲	والدین	
۴/۶۶	۳۰/۵۶	فرزندان	تعارض گفتمان با نظام ارزشی جامعه
۴/۳۱	۱۷/۷۸	والدین	

بررسی پیش‌فرض‌های لازم پیش از تحلیل استنباطی داده‌ها

کجی^۱، کشیدگی^۲ و آزمون نرمال بودن توزیع نمره‌های هریک از مقیاس‌های مورد استفاده در این مطالعه در جدول ۳ آمده است. اگر کجی و کشیدگی مقیاس‌ها کمتر از ۱/۲ باشد، نیازی به تبدیل^۳ مقیاس‌ها نیست و ادامه روند تحلیل با این مقیاس‌ها، خللی در نتایج ایجاد نمی‌کند (صفری شالی و حبیب پور، ۹۰: ۶۳۸). همه مقیاس‌ها در پژوهش حاضر از کجی و کشیدگی کمتر از ۱/۲ برخوردار بودند؛ این نشان از آن دارد که نیازی به تبدیل داده‌ها در نمونه مورد مطالعه نیست و نتایج آزمون کالموگراف-اسمیرنوف نیز نشان می‌دهد که فرضیه نرمال بودن داده‌ها برای تمام زیرمقیاس‌ها برقرار است ($p > 0/05$).

-
1. skewness
  2. kurtosis
  3. transformation

جدول ۳- کجی کشیدگی و آزمون کالموگراف اسمرینوف برای مقیاس‌های پژوهش

P	KM	خطای استاندارد کشیدگی	کشیدگی	خطای استاندارد کجی	کجی	گروه‌ها	مقیاس‌ها
۰/۰۷	۱/۲۸	۰/۲۷	-۰/۱۶	۰/۱۳	-۰/۴۶	فرزندان	همسالان
۰/۷۸	۰/۶۵	۰/۲۷	-۰/۵۵	۰/۱۳	-۰/۷۴	والدین	
۰/۰۶	۱/۳۱	۰/۲۷	۰/۰۵	۰/۱۳	-۰/۵۶	فرزندان	فضای آموزشی
۰/۳۲	۰/۹۵	۰/۲۷	۰/۸۸	۰/۱۳	-۰/۵۹	والدین	
۰/۳۸	۰/۹۰	۰/۲۷	-۱/۰۶	۰/۱۳	۰/۲۰	فرزندان	پایگاه اقتصادی-اجتماعی
۰/۱۶	۱/۱۱	۰/۲۷	-۰/۸۶	۰/۱۳	-۰/۱۹	والدین	
۰/۱۵	۱/۱۳	۰/۲۷	-۰/۲۸	۰/۱۳	-۰/۵۸	فرزندان	ارزش‌های خانواده
۰/۲۴	۱/۰۲	۰/۲۷	-۰/۷۶	۰/۱۳	۰/۴۴	والدین	
۰/۰۹	۱/۲۳	۰/۲۷	-۱/۱۱	۰/۱۳	-۰/۲۸	فرزندان	پایبندی به امور دینی
۰/۱۵	۱/۱۳	۰/۲۷	۰/۵۷	۰/۱۳	-۰/۶۶	والدین	
۰/۳۴	۰/۹۳	۰/۲۷	-۰/۲۰	۰/۱۳	-۰/۵۷	فرزندان	مظاهر جهانی‌شدن
۰/۲۰	۱/۰۶	۰/۲۷	-۰/۷۵	۰/۱۳	-۰/۰۲	والدین	
۰/۰۷	۱/۲۸	۰/۲۷	-۱/۲۱	۰/۱۳	۰/۰۰	فرزندان	رسانه‌های جمعی ملی
۰/۰۶	۱/۲۹	۰/۲۷	۰/۴۸	۰/۱۳	-۰/۹۲	والدین	
۰/۱۲	۱/۱۷	۰/۲۷	۱/۱۱	۰/۱۳	۱/۱۶	کل	تفاوت بین والدین و فرزندان

وضعیت فاصله نسلی و تعارض گفتمان با نظام ارزشی بین والدین و فرزندان

برای مقایسه والدین و فرزندان از لحاظ نگرش نسبت به هفت مؤلفه ارزشی با توجه به وجود وابستگی دوه‌دو بین نمونه‌ها (والدین و فرزندان) از تحلیل مقایسه میانگین‌ها استفاده شده و در این حالت به جای محاسبه میانگین دو گروه و کم کردن آن‌ها از یکدیگر، ابتدا به صورت زوجی، تفاوت مؤلفه‌های ارزشی هر فرزند از والدینش کم می‌شود، سپس میانگین تفاوت‌های مشاهده‌شده در هر زوج (والد و فرزند) محاسبه

می‌گردد. در جدول ۴، نتایج آزمون تی وابسته برای مقایسه نگرش نسبت به مؤلفه‌های ارزشی در والدین و فرزندان آن‌ها آمده است.

جدول ۴- آزمون تی وابسته برای مقایسه عوامل تأثیرگذار بر فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان با نظام ارزش جامعه در دانش‌آموزان و فرزندان آن‌ها

سطح معناداری	df	T	تفاوت‌های جفتی			هفت عامل مؤثر
			خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰	۹۸۵	۷/۰۱	۰/۳۴	۶/۰۱	۲/۳۹	همسالان
۰/۰۰	۹۸۵	۰/۷۵	۰/۳۷	۶/۶۶	۱/۸۰	فضای آموزشی
۰/۰۰	۹۸۵	-۱۳/۴۹	۰/۳۲	۵/۷۰	-۴/۳۸	پایگاه اقتصادی-اجتماعی
۰/۰۰	۹۸۵	۱۵/۹۹	۰/۳۴	۶/۰۴	۵/۴۹	ارزش‌های خانواده
۰/۰۰	۹۸۵	۰/۷۸	۰/۲۹	۵/۱۸	-۳/۷۷	پایبندی به امور دینی
۰/۰۰	۹۸۵	۹/۸۴	۰/۲۷	۴/۹۲	۲/۷۵	تجربه جهانی شدن
۰/۰۰	۹۸۵	-۸/۶۵	۰/۲۱	۳/۸۶	-۱/۹۰	رسانه‌های جمعی ملی

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌گردد بین والدین و فرزندان آن‌ها از لحاظ نگرش نسبت به تمامی مؤلفه‌های ارزشی تفاوت معناداری وجود دارد. گفتنی است که با توجه به اینکه هنگام محاسبه آزمون تی وابسته، نمرات فرزندان از والدین کسر شده است؛ بنابراین تفاوت‌های منفی نشان می‌دهد که والدین در آن مؤلفه‌های ارزشی نمره بیشتری را کسب کرده‌اند؛ بنابراین با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت نمرات پایگاه اقتصادی-اجتماعی، دین‌داری و رسانه‌های جمعی ملی در والدین بیشتر از فرزندان است. حال با توجه به نحوه نمره‌گذاری پرسشنامه این بدان معنا است که والدین تأثیر بیشتری نسبت به پایگاه اقتصادی-اجتماعی، دین‌داری و رسانه‌های جمعی ملی دارند. این در حالی است که تجربه جهانی شدن، ارزش‌های خانواده، فضای آموزشی و همسالان در فرزندان بیشتر از والدین آن‌هاست. به هر حال در اینجا مقوله‌های ارزشی را با دو مفهوم ارزش‌های مدرن و ارزش‌های سنتی تیپ‌بندی (نوع‌بندی) شده‌اند. همان‌طور که داده‌ها

نشان می‌دهد، تأثیرپذیری والدین از پایگاه اقتصادی-اجتماعی، دین‌داری و رسانه‌های جمعی ملی قوی‌تر و مثبت‌تر از فرزندان است. در تحلیلی که اینگلهارت از تبیین نظام ارزشی نسلی دارد این ارزش‌ها را ارزش‌های مادی یا ارزش‌های ناظر به بقا تعریف می‌کند و معتقد است در نسلی که در یک فضای اجتماعی-اقتصادی ضعیف‌تر و ناامن‌تر رشد کرده‌اند، گرایش به این ارزش‌ها بیشتر است.

یافته‌های استنباطی

برای آزمون هریک از فرضیه‌ها، ابتدا به کمک نرم‌افزار Spss تک تک رابطه‌ها مورد سنجش قرار گرفته و سپس با استفاده از مدلسازی و تحلیل مسیر به کمک نرم‌افزار AmosGraphics همه روابط و فرضیات اصلی و حتی فرضیات جانبی نیز آزمون و تحلیل می‌شوند. در ادامه با مشخص نمودن سطح سنجش هریک از متغیرهای مستقل نسبت به متغیر وابسته (شبه‌فاصله‌ای) به ذکر نوع آزمون مربوط به هریک از فرضیات پرداخته می‌شود. نتایج حاصل شده از آزمون‌ها در جدول ۵ به‌طور خلاصه آمده است.

جدول ۵- آزمون فرضیه‌های پژوهش

ردیف	فرضیه	نوع آزمون	ضریب	سطح معناداری	نتیجه
۱	به نظر می‌رسد فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه بر اساس جنسیت آنها متفاوت است.	آزمون تی	۱۷/۷۲	۰/۰۰	تأیید
۲	به نظر می‌رسد بین عضویت در گروه همسالان و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه رابطه وجود دارد.	پیرسون	۰/۲۰	۰/۰۰	تأیید
۳	به نظر می‌رسد بین برخورداری از ارزش‌های اخلاقی خانواده و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه رابطه وجود دارد.	پیرسون	-۰/۴۱	۰/۰۰	تأیید
۴	به نظر می‌رسد بین میزان استفاده از فضای آموزشی و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه رابطه وجود دارد.	پیرسون	۰/۳۲	۰/۰۰	تأیید

تأیید	۰/۰۰	۰/۳۶	پیرسون	به نظر می‌رسد بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی ملی و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه رابطه وجود دارد	۵
رد	۰/۴۵	۰/۰۱	پیرسون	به نظر می‌رسد بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه رابطه وجود دارد.	۶
تأیید	۰/۰۰	۰/۱۸	پیرسون	به نظر می‌رسد بین مظاهر جهانی شدن و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه رابطه وجود دارد.	۷
تأیید	۰/۰۰	-۰/۲۳	پیرسون	به نظر می‌رسد بین سطح پایبندی به ارزش‌ها و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه رابطه وجود دارد.	۸

در تحلیل کلی روابط مطرح شده و فرضیات تدوین شده باید گفت که همه موارد بجز در بحث طبقه اقتصادی - اجتماعی روابط تأیید شده‌اند. با توجه به جدول بالا که نوع آزمون و سطح معناداری را نشان می‌دهد با توجه به سطح متغیرها از آزمون‌های تی تست، اسپیرمن و پیرسون استفاده شده است. در ابتدایی‌ترین فرض که تفاوت فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه در دو گروه دختران و پسران سنجیده شده که مقادیر آزمون تی و ضرایب معنی‌داری نشان می‌دهد میانگین دو گروه با هم متفاوت بوده و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش‌های جامعه در میان پسران بیشتر است. در فرض سوم سطح معنی‌داری برابر $0/00 =$ سطح معناداری است که نشان از معنی‌داری گروه همسالان بر فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه است. در بررسی ارتباط بین میزان نحوه استفاده از رسانه‌های جمعی ملی و فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. این آزمون در فاصله اطمینان ۹۹٪ سنجش شده است و سطح معناداری برابر $0/00 =$ سطح معناداری است که نشان از معناداری رابطه میزان و نحوه استفاده از رسانه‌های جمعی ملی و فاصله

بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه است. همچنین میزان همبستگی پیرسون ۰/۳۶ است که نشان‌دهنده رابطه بین متغیرهاست. بر خلاف روابط موجود فرضیات تدوین شده، رابطه بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه با توجه به ضریب همبستگی ضعیف معنادار نشده است. در ارتباط با رابطه بین مظاهر جهانی شدن و فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه با توجه به سطح معناداری صفر، رابطه معنادار بوده است. در آخرین فرض نیز رابطه بین سطح پایبندی به ارزش‌ها و فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه معنادار بوده است و با توجه به منفی بودن این ضریب، این رابطه معکوس است و هرچقدر سطح پایبندی به ارزش‌ها بیشتر باشد، فاصله بین‌نسلی بیشتر خواهد بود.

تحلیل مسیر و آزمون مدل

بررسی شاخص‌های برازش مدل

یافتن یک مدل نظری که به لحاظ آماری معنادار و همچنین دارای معنا و مفهوم نظری و کاربردی باشد، هدف اولیه به‌کارگیری مدلسازی معادله ساختاری است. در روش تحلیل مسیر برای ارزشیابی برازندگی مدل، معیارهای زیادی وجود دارد. در جدول زیر این معیارها به همراه میزان مورد قبول و مقدار به دست آمده برای مدل پژوهش ارائه شده است. این شاخص‌ها بیان شده برازندگی مدل طراحی شده را نشان می‌دهند که نشان‌دهنده برازندگی و تناسب خوب مدل است؛ به عبارت دیگر مدل نظری تحقیق تایید می‌شود. از آنجا که این مدل توسط شاخص‌های برازندگی تایید شد؛ بنابراین می‌توان از آن برای آزمون فرضیه‌ها استفاده کرد.

جدول ۶- شاخص‌های برازندگی مدل نهایی

تفسیر شاخص	برازش قابل قبول	مقدار به دست آمده	نماد	شاخص برازش	
با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده بیشتر از ۰.۷ است، برازش مدل مورد تأیید است.	بزرگتر از ۰.۷	۰.۸۴۹	GFI	شاخص نیکویی برازش	شاخص‌های برازش مطلق
با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده بیشتر از ۰.۷ است، برازش مدل مورد تأیید است.	بزرگتر از ۰.۷	۰.۷۱۹	AGFI	شاخص نیکویی برازش تعدیل شده	
با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده بیشتر از ۰.۷ است، برازش مدل مورد تأیید است.	بزرگتر از ۰.۷	۰.۶۶۷	TLI	شاخص برازش هنجار نشده	شاخص‌های برازش تطبیقی
با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده بیشتر از ۰.۷ است، برازش مدل مورد تأیید است.	بزرگتر از ۰.۷	۰.۷۹۱	CFI	شاخص برازش تطبیقی	
با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده بیشتر از ۰.۷ است، برازش مدل مورد تأیید است.	بزرگتر از ۰.۷	۰.۸۰۸	IFI	شاخص برازش افزایش	
با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده بیشتر از ۰.۵ است، برازش مدل مورد تأیید است.	بزرگتر از ۰.۵	۰.۶۲۸	PNFI	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	شاخص‌های برازش مقتصد
با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده کمتر از ۰.۱ است، برازش مدل مورد تأیید است.	کوچکتر از ۰.۱	۰.۹۹۵	RMSEA	ریشه میانگین مربعات خطا برآورد	
با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده کمتر از ۳ است، برازش مدل تأیید می‌شود.	مقدار بین ۱ تا ۳	۲.۳۷	CMIN/df	نسبت کای دو به درجه آزادی	

نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق با مدل مسیر

اگر مدلی که به شکل نمودار ترسیم می‌گردد توسط شاخص‌های برازندگی مدل تأیید شود، از آن نمودار مسیر می‌توان برای آزمون فرضیه‌ها در مورد وجود رابطه‌ی علی بین متغیرهای موجود در نمودار مسیر استفاده کرد. از آنجا که مدل توسط شاخص‌های برازندگی تأیید شده است؛ بنابراین می‌توان از مدل برای آزمون فرضیات تحقیق استفاده کرد. نتایج حاصل از تحلیل اطلاعات آماری فرضیات فوق، با کمک نرم افزار آموس محاسبه شده است.

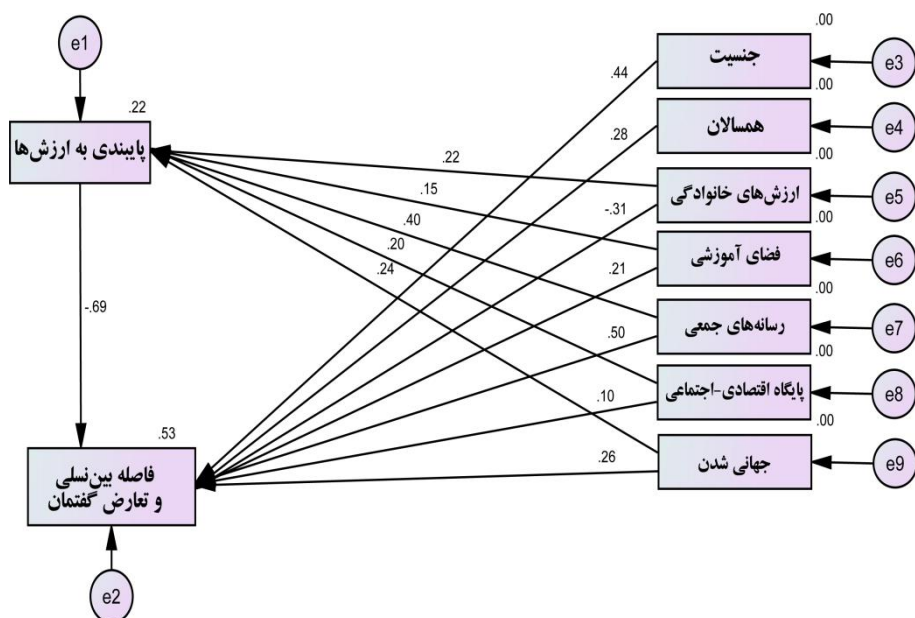
جدول ۷- نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

نتیجه	سطح معناداری	مقدار بحرانی	خطای معیار	برآورد	فرضیات پژوهش	
					<---	جنسیت
تایید	***	4.596	.191	.880	<---	گروه همسالان
تایید	.009	2.630	.129	.339	<---	ارزش‌های اخلاقی خانواده
تایید	.003	-2.951	.150	-.441	<---	فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان
تایید	.022	2.284	.135	.307	<---	فضای آموزشی
تایید	***	3.788	.159	.601	<---	رسانه‌های جمعی ملی
رد	.098	1.657	.068	.113	<---	پایگاه اقتصادی- اجتماعی
تایید	.026	2.221	.126	.279	<---	مظاهر جهانی شدن
تایید	.009	2.630	.129	.339	<---	ارزش‌های اخلاقی خانواده
تایید	.046	1.354	.122	.165	<---	فضای آموزشی
تایید	***	9.010	.014	.122	<---	رسانه‌های جمعی ملی
تایید	.044	1.784	.174	.310	<---	پایگاه اقتصادی- اجتماعی
تایید	.005	2.801	.147	.412	<---	مظاهر جهانی شدن
تایید	***	-4.577	.019	-.088	<---	فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه
تایید	***	-4.577	.019	-.088	<---	پایبندی به ارزش‌ها

با توجه به اطلاعات حاصل از آزمون فرضیات، برآوردها و سطح معناداری نشان داده است که اثر همه متغیرهای مستقل به استثنای پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه تأیید شده و همه متغیرهای جنسیت، گروه همسالان، ارزش‌های اخلاقی خانواده، فضای آموزشی، رسانه‌های جمعی ملی، جهانی شدن و پایبندی به ارزش‌ها همگی، بر میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه تأثیر دارند و در این میان متغیر ارزش‌های اخلاقی خانواده و متغیر پایبندی به ارزش‌ها با ضرایب منفی اثر معکوسی دارند و بقیه موارد دارای اثر مستقیمی اند و این بدان معناست که با افزایش متغیر ارزش‌های اخلاقی خانواده و متغیر پایبندی به ارزش‌ها، میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه کمتر می‌شود؛ اما با افزایش بقیه موارد یا تغییر در بقیه موارد بر میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه افزوده می‌شود.

اضافه بر این در این مدل پایبندی به ارزش‌ها نیز خود در مدل؛ به دلیل تأثیرپذیری از برخی متغیرهای دیگر به صورت متغیر تعدیل‌گر در نظر گرفته شده و در جایگاه متغیر وابسته از متغیرهای؛ ارزش‌های اخلاقی خانواده، فضای آموزشی، رسانه‌های جمعی ملی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و جهانی شدن اثر مثبت و مستقیمی پذیرفته است و در این وضعیت نیز اثر معکوسی بر میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه داشته است.

شکل ۲- مدل تحلیل مسیر متغیرهای پژوهش

در تحلیل مسیر مدل اندازه‌گیری موجود نیست و همه متغیرهای موجود در مدل متغیرهای آشکاراند و تحلیل مسیر فقط بر متغیرهای مشاهده شده قابل انجام است. در این مدل اثر تعدادی متغیر مستقل بر میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه مورد سنجش قرار گرفته است. در تحلیل مسیرهای فوق اثر پایبندی به ارزش‌ها با ضریب (۰/۶۹-) اثر معکوس و معناداری بر میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه داشته است و پس از آن اثر رسانه‌های جمعی ملی با ضریب (۰/۵۰) در جایگاه دوم قرار دارد. گفتمانی است که اثر پایگاه اقتصادی-اجتماعی با ضریب (۰/۱۰) نتوانسته است اثر معناداری بر میزان فاصله بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه داشته باشد. علاوه بر این ضرایب متغیر پایبندی به ارزش‌ها در مقام وابسته قرار گرفته و با توجه به ضرایب متغیر رسانه‌های جمعی ملی با ضریب (۰/۴۰) بیشترین اثر بر متغیر پایبندی به ارزش‌ها داشته است و متغیر فضای آموزشی با ضریب (۰/۱۵) کمترین اثر بر متغیر پایبندی به ارزش‌ها

داشته است. به طور کلی همه نتایج حاصل از مدلسازی همسو، هم‌جهت با آزمون فرضیات پژوهش بوده است. در مورد سنجش اثرات کل نیز همه متغیرهای مستقل؛ جنسیت، گروه همسالان، ارزش‌های اخلاقی خانواده، فضای آموزشی، رسانه‌های جمعی ملی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و مظاهر جهانی شدن، همه با هم توانسته‌اند ۰/۵۳ از تغییرات فاصله نسلی را تبیین کنند.

نتیجه‌گیری

در فرآیند اجتماعی شدن که شیوه زندگی فراگرفته می‌شود، شیوه‌های مقبول رفتاری، ارزش‌ها و هنجارها و... یادگیری شکل می‌گیرد. همان‌طور که بندورا عقیده داشت، یادگیری‌های پیچیده انسان غالباً از طریق مشاهده مستقیم رفتار دیگران، نظیر والدین، همسالان، معلمان و نیز صفحه‌های فیلم و کارتون و ... شکل می‌گیرد. به اعتقاد او افراد در طول زندگی در معرض الگوهای مختلف قرار می‌گیرند؛ مشاهده این الگوها به افراد فرصت می‌دهند که بدون آزمایش خطای مستقیم و خطرپذیری‌های متعدد، رفتارهای متنوعی را بیاموزد. تحقیقات بندورا به این مسأله اشاره می‌کند که افراد هم از طریق آموزش (اینکه صاحبان قدرت و شهرت و الگوها به فرد بگویند چگونه رفتار کنند) و هم از طریق مشاهده (آنچه افراد از دیگران می‌بینند) یاد می‌گیرند. رفتار افراد از طریق پیامدهای منطقی اعمال و پاسخ‌ها و واکنش‌های دیگران نسبت به رفتارشان، تقویت یا اصلاح می‌شود. افراد بیشتر از موارد مشاهده و تعامل اجتماعی است که یاد می‌گیرند. درست رفتار کنند نه فقط از طریق آموزش کلامی. انسان موجودی اجتماعی است و رفتار او باید در پرتو روابط اجتماعی و تحت تأثیر عوامل اجتماعی بررسی شود. انسان دارای ظرفیت‌های شناختی وسیعی است و می‌تواند درباره ارتباط میان رفتار و پیامدهای آن، بیندیشد و آن‌ها را پیش‌بینی و ارزیابی کند. طبق یافته‌های این تحقیق، بین تجربه جهانی شدن، فضای آموزشی، پایداری به ارزش‌های دینی، ارزش‌های اخلاقی خانواده، گروه همسالان، میزان و نحوه استفاده از رسانه‌های جمعی ملی، روحیه

اجتماعی مثبت‌گرا و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی رابطه‌ی معناداری دارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت الگوی ساختاری سنتی تأثیرگذار بر فاصله‌ی بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه در حال تغییر است. اگرچه ارتباط و دوستی بین همسالان در تمام دوران مدرسه حائز اهمیت است زیرا دوستی دوره‌ی مدرسه، تنها رفاقت ساده‌ای است که بر اثر اشتراک عادات و به‌خصوص بازی ایجاد می‌شود؛ از حدود یازده‌سالگی به بعد این دوستی‌ها محکم‌تر و جنبه‌ی انتخابی آن‌ها بیشتر می‌شود. در دوره‌ی بلوغ و نوجوانی، دوستی ریشه‌ی عمیق‌تری می‌یابد و با شور و هیجان توأم می‌شود. در این دوران، دوست حامی «من» یا به عبارت صحیح‌تر، یک من دیگر است و مانند آینه، تصویر اطمینان‌بخشی به نوجوان می‌نمایاند؛ بنابراین همسالان امکانات یادگیری مهارت‌های اجتماعی، کنترل رفتار، انتقال ارزش‌های اخلاقی، کمک به رشد هویت فردی و اجتماعی را فراهم می‌آورند. علاوه بر این مظاهر جهانی‌شدن با شاخص‌هایی چون اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، شبکه‌های ماهواره‌ای و، بازی‌های رایانه‌ای به عنوان یک فضای جدید و فراگیر شکل‌گیری ارتباطات، به سرعت در حال رشد و گسترش است. سایت‌ها و وبلاگ‌ها هرلحظه بیشتر می‌شوند و کاربران دانش‌آموز پا به پای دیگر کاربران، به استفاده از آن‌ها، علاقه نشان می‌دهند. رشد فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، از یک سو موجب آسانی ارتباطات، از میان برداشتن موانع جغرافیایی و دسترسی به اطلاعات شده و از دیگر سو، زمینه‌های تأثیرگذاری بیشتر بر ارزش‌ها و هنجارها را فراهم کرده است. همچنین رسانه‌های ملی از عوامل مؤثر بر فاصله‌ی بین‌نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه محسوب می‌شوند و یکی از ابزارهای مؤثر و مفید در این زمینه، «رسانه‌های جمعی‌اند»، به گونه‌ای که آن‌ها را در ردیف عوامل شخصیت‌ساز قرار داده‌اند و بر این باورند که رسانه‌های جمعی می‌توانند هنجارهای اجتماعی را تقویت یا تضعیف سازند و به تعبیر ژان کازینو، وسایل ارتباط جمعی می‌توانند به تسطیح فرهنگی و یکسان شدن الگوها و اندیشه‌ها کمک شایانی بکنند. رسانه‌های همگانی به‌عنوان یکی از عوامل بسیار مهم اجتماعی کردن مطرحتند. روزنامه‌ها،

نشریات ادواری، مجلات و به‌ویژه تلویزیون و رسانه‌های نوین ماهواره‌ای و الکترونیکی و دیجیتالی، هرروزه مورد استفاده وسیع گروه‌های مختلف اجتماعی و از جمله نسل‌های کودکان، نوجوانان و جوانان قرار می‌گیرد و نگرش و عقاید آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ و انواع گوناگونی از اطلاعات و محتوا (به‌ویژه هنجارها و ارزش‌ها) را انتقال می‌دهند. اضافه بر این نیاز به آموزش و فرهنگ‌سازی در مورد نحوه صحیح استفاده از اینترنت، چه برای دانش‌آموزان و چه برای سایر افراد جامعه، لازم است. دانش‌آموزان با آگاهی از مسائل جانبی، ناامنی‌ها، جرائم اینترنتی و با در اختیار داشتن اطلاعات کافی درباره فناوری اطلاعات و ارتباطات، می‌توانند از اینترنت به صورت مطلوب، استفاده کنند و آسیب‌های آن را به حداقل ممکن برسانند. ارتباط از طریق فضای مجازی در سال‌های اخیر، جایگاه قابل توجهی در بین نسل جوان و دانش‌آموزان جامعه پیدا کرده است. شبکه‌های اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی افراد (فردی و اجتماعی) تأثیرگذارند؛ در شکل‌دهی به هویت نقش دارند و بر فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزش جامعه تأثیرگذار است. بنابراین با توجه به نقشی که تاکنون در ابعاد مختلف زندگی داشته‌اند، نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت. در حال حاضر اینترنت ابزاری مناسب برای توسعه افکار و اندیشه‌های بشری محسوب می‌شود به شرط آنکه در راه صحیح استفاده شود. دانش‌آموزان باید برای ورود به دنیای مجازی اطلاعات کافی در اختیار داشته باشند تا دچار آسیب نشوند. ارتباطات سالم در فضای مجازی و لزوم هوشیاری دانش‌آموزان و خانواده‌ها نسبت به تهدیدات فضای سایبری در اولویت قرار دارد.

بحث در مورد فاصله بین نسلی در جامعه روند مشخصی دارد و متغیرهای مشخصی بر آن تأثیر دارند. در این پژوهش اثر عوامل مختلفی بر فاصله بین نسلی آزمون شد که در یک رویکرد جامع، نتایج با همه ادبیات نظری همسوست. در مهمترین بحث که اینگلههارت اذعان می‌کند، تحول در نظام ارزشی باعث افزایش فاصله نسلی است و این وضعیت به وضوح در یافته‌های ابتدایی پژوهش مشخص است و میانگین‌ها گویای افزایش فاصله نسلی در جامعه شهری تهرانند. بر اساس یافته‌های بینهوف (۲۰۱۱)

رسانه‌های عامل افزایش شکاف نسلی‌اند و این یافته‌ها با نتایج پژوهش همسوست. از نظر استپانوا (۲۰۱۴) و وو و چائو (۲۰۱۱) نظام ارزشی متأثر از فاصله نسلی متحول می‌شود و در این زمینه هم همسویی مشاهده می‌شود. از آنجایی که گیدنز آگاهی را لازمه کنترل شکاف نسلی می‌داند؛ بنابراین نظام آموزشی می‌تواند بر میزان فاصله نسلی تأثیرگذار باشد. در یک رویکرد نظری فه (۲۰۱۳) و شودر (۲۰۱۸) مظاهر جهانی شدن عاملی برای شکاف نسلی‌اند که این یافته‌ها نیز با نتایج پژوهش همسوست. در مورد با مسأله آموزش و شکاف نسلی هم رویکردهای نظری ایلوماکی (۲۰۱۱)، داکری و مک‌کلوی (۲۰۱۳)، آرار (۲۰۱۴) و لاواتی (۲۰۱۹) با نتایج این پژوهش همسو و هم جهت است. و در نهایت رسانه‌ها از نظر ساروخانی (۱۳۹۱) به عنوان بخشی از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، تأثیر مستقیمی بر فاصله نسلی دارند که در این زمینه هم یافته‌ها با این ادبیات نظری همسویند. به طور کلی این همسویی با ادبیات نظری نشان داده که فرضیات پژوهش دارای پشتوانه نظری خوبی بوده و این مزیتی مهم در پژوهش‌های میدانی است.

پیشنهادها

پیشنهادهای این پژوهش متناسب با یافته‌های پژوهش ارائه شده و بر این مبنا باید تمرکزها برای حل مسأله فاصله نسلی در خانواده باشد و راهکارهای تقویت پیوندهای خانوادگی و رفع فاصله نسلی توصیه می‌شود. البته لازم به ذکر است در بحث فاصله نسلی فقط نوجوانان مقصر نیستند و برخی ساختارهای معیوب جامعه عامل افزایش این گسستند؛ اما برای رفع این مسائل باید در ابتدایی‌ترین تصمیم، به شناسایی مشکلات نوجوانان و جوانان مبادرت ورزید. در همین راستا متولیان فرهنگ و مسائل فرهنگی کشور باید برای رفع معضل گسست نسلی جوانان، علاوه بر اقدامات پیشگیرانه، شناسایی راهکارهایی مانند شناسایی نیازهای زیستی، فکری و فرهنگی جوانان، شناسایی نیازهای روانی و کیفیت ارضای این نیازها، توجه به مشکلات عاطفی و روانی و توجه

به مشکلات اخلاقی و رفتاری را در اولویت قرار دهند. علاوه بر این تقویت روح تعبد و دین‌گرایی در میان نوجوانان، می‌تواند آنها را بیشتر به عقاید والدین نزدیکتر کند و مانع افزایش شکاف نسلی شود. همچنین در ارتباط با مساله آموزش که یکی از مهمترین مباحث مرتبط با شکاف نسلی است، در اولین گام اصلاح متون درسی به سمتی باشد که باعث دلزدگی نسل نوجوان و جوان از ارزش‌های جامعه نباشد و این کار فقط با استخدام و به کارگیری معلمان و استادان متخصص محقق می‌شود.

منابع

- آلتوسر، لوئی. (۱۳۸۷). ایدئولوژی و سازوگرهای ایدئولوژیک دولت. ترجمه روزبه صدر آرا. تهران: نشر چشمه.
- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۹۵). تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی. ترجمه مریم وتر. تهران: چاپ سوم. انتشارات کویر.
- حاجیانی، ابراهیم. (۱۳۹۳). جامعه‌شناسی اخلاق (تحلیل وضعیت اخلاق اجتماعی در جامعه ایران). تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- حقیقتیان، منصور؛ غفاری، عباس. (۱۳۸۹). بررسی علل شکاف نسل‌ها در بین دانش‌آموزان متوسطه شهر لامرد. علوم اجتماعی. ۴(۸): ۱۸۹-۱۷۳. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=138880>
- خلیفه، عبدالطیف محمد. (۱۳۷۸). بررسی روان‌شناختی تحول ارزش‌ها. ترجمه سید حسن سیدی. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- ذبیح‌پورشاره نبی‌الله؛ رحیمی، محمد؛ پهلوان، منوچهر. (۱۳۹۶). شکاف نسل‌ها با رویکرد جامعه‌شناختی (بررسی و تحلیل چند نظریه و تیوری در حوزه جامعه‌شناسی شکاف نسلی). اولین همایش ملی آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی پدیده شکاف بین‌نسلی (زمینه‌ها، چالش‌ها و راهکارها). بوشهر. قابل بازیابی از: <https://civilica.com/doc/739321/>
- رحیمی، محمد. (۱۳۹۰). شکاف نسلی در رویکردهای جامعه‌شناختی. قابل بازیابی از: <http://socialsciences.ir>

ساروخانی، باقر. (۱۳۹۰). *جامعه‌شناسی ارتباطات؛ اصول و مبانی*. تهران: نشر اطلاعات.
ساروخانی، باقر. (۱۳۹۴). *جامعه‌شناسی نوین ارتباطات؛ رسانه‌ها در جهان امروز*. تهران: نشر اطلاعات.

شمس‌آبادی، عبدالله (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر ایجاد شکاف بین‌نسلی در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان جوین. *اولین همایش ملی آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی پدیده شکاف بین‌نسلی (زمینه‌ها، چالش‌ها و راهکارها)*. بوشهر. قابل‌بازیابی از:

<https://civilica.com/doc/739304>

شیری، حامد (۱۳۹۷). جهانی‌شدن فرهنگی و دگرگونی هویت نسلی: بررسی سبک زندگی نسل والدین و فرزندان در سنندج. *مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی*. ۶ (۴): ۷۸-۱۱۱. قابل‌بازیابی از:

<https://www.magiran.com/volume/137128>

فتحی، سروش؛ مطلق، معصومه. (۱۳۹۰). جهانی‌شدن و فاصله نسلی (مطالعه جامعه‌شناختی فاصله نسلی: با تأکید بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات). *فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*. ۲ (۵): ۱۷۷-۱۴۵. قابل‌بازیابی از:

<https://www.magiran.com/paper/1130242>

فرهادیان، فرناز؛ نوابخش، مهرداد؛ فتحی، سروش. (۱۴۰۰). ارائه الگوی پارادایمی از هویت‌های چندگانه در فضای شهری (مورد مطالعه: محلات شهر تهران در سال ۱۳۹۸). *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*. ۱۱ (۳۹): ۱۲۴-۱۴۸. قابل‌بازیابی از:

http://urb.dehaghan.ac.ir/article_686232.html

کوزر، لوئیس. (۱۳۹۷). *زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی*. ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.

گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۶). *چکیده آثار، ویراستار: فیلیپ گسل، ترجمه حسن چاوشیان، ققنوس*.
گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۸). *جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، چاپ سی و چهارم، تهران: نشر نی*.

منطقی، مرتضی. (۱۳۹۲). *جوان و بحران‌های اجتماعی با تجربه غرب و ایران*. تهیه و تنظیم علی‌اکبر علیخانی. تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.

وخشونزی، طیبیه. (۱۳۹۵). بررسی جامعه‌شناختی علل و عوامل مؤثر بر پایداری به ارزش‌های اخلاقی در دانش‌آموزان، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

ولایتی، رقیه. (۱۳۹۴). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر شکاف نسلی در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه، کنفرانس ملی روانشناسی علوم تربیتی و اجتماعی. بابل. قابل بازیابی از:

<https://civilica.com/doc/399280/>

یوسفی، عاطفه؛ فراش‌بندی، رضا؛ شریفی، زهرا. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر شکاف بین‌نسلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهرستان نجف‌آباد. اولین همایش ملی آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی پدیده شکاف بین‌نسلی (زمینه‌ها، چالش‌ها و راهکارها). بوشهر. قابل بازیابی از:

<https://civilica.com/doc/739303/>

Anderson, S., Fast, J., Keating, N., Eales, J., Chivers, S., & Barnet, D (2017). Translating knowledge: Promoting health through intergenerational community arts programming. **Health Promotion Practice**. 18(1); 15-25. At:

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26933005/>

Arar K (2014). Gender Discourse in an Arab-Muslim High school in Israel: Ethnographic Case Study. **Journal of Educational Needs**. 15(3): 281-301. At: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1038168>

Beinhoff L (2011). The millennials: A survey of the most cited literature. *Choice*; **Middletown** 48(12): 2225-2231. At:

https://www.researchgate.net/profile/Lisa_Beinhoff2/publication/276230829

Bozavli E (2016). Understanding foreign language learning of generation Y. **Journal of Education and Practice**. 7(26):69-76. At: <https://core.ac.uk/download/pdf/234639262.pdf>

Campos, W.; Martinez, A.; Sanchez, W.; Estrada, H.; Castro-Sánchez, N.A.; Mujica, D (2016). A systematic review of proposals for the social integration of elderly people using ambient intelligence and social networking sites. **Cognitive Computation**. 8 (3) (2016), pp. 529-542.

https://www.infona.pl/resource/bwmeta1.element.springer-doi-10_1007-S12559-016-9382-Z

- Choi Y, He M, Harachi TW (2008). Intergenerational cultural dissonance, parent-child conflict and bonding, and youth problem behaviors among Vietnamese and Cambodian immigrant families. **Journal of youth and adolescence**. 37(1):85-96. At: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2475652/>
- Christopher SA (2016). Generation Y: educational considerations. **Austrian Journal of Advanced Nursing**. 33(2):35-44. At: <https://www.ajan.com.au/archive/Vol33/Issue2/5Christopher.pdf>
- Dear, M; Steven, F (1998). Postmodern Urbanism. **Annals of the Association of American Geographers**. 88:1; 50-72. <https://doi.org/10.1111/1467-8306.00084>.
- Dickar, M (2008). **Corridor Cultures: Mapping Students Resistances at an Urban High School**. New York University Press.
- Dockery, DJ; McKelvey, S (2013). Underrepresented College Students' experiences with school Counselors. **Journal of School Counseling**. 11(3):30. At: <https://files.eric.ed.gov/EJ1012298.pdf>.
- Ethington, Philip J. (1997). The Intellectual Construction of Social Distance: Toward a Recovery of Georg Simmel's Social Geometry, *Cybergeo : European Journal of Geography* [Online], Epistemology, History, Teaching, document 30, Online since 16 September 1997, connection on 29 September 2021. URL : <http://journals.openedition.org/cybergeo/227> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/cybergeo.227>
- Ewert, S (2012). Fewer diplomas for men: The influence of college experiences on the gender gap in college graduation. **The Journal of Higher Education**. 83(6):824-850. At: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00221546.2012.11777271>.
- Fletcher, J; Han, J.K. (2021). High schools and intergenerational mobility. *Research in Social Stratification and Mobility*. In Press. **Journal Pre-proof; Available online**. 1, 2021.100621.
- Fortune, S (2010). **A Critical Ethnography of Pupil Resistance to Authority: How Pupil and Teacher Identities Create Spaces of Resistance in the Contemporary School**, Masters thesis, Durham University.
- Fuhse J.A (2013) Social Relationships between Communication, Network Structure, and Culture. In: Dépelteau F., Powell C. (eds) **Applying Relational Sociology**. 181-206. Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9781137407009_8

- Gillespie, B.J.; Lippe, T.D (2015). Intergenerational cohesiveness and later geographic distance to parents in the Netherlands. **Advances in Life Course Research**. 3(23): 56-66. At: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26047841/>
- Gillespie, Brian Joseph; Mulder, Clara H (2021). Christiane von Reichert, The Role of Family and Friends in Return Migration and Its Labor Market Outcomes. **Population Research and Policy Review**. At: <https://10.1007/s11113-021-09650>.
- Giroux, H. A (2004). Cultural studies, public pedagogy, and the responsibility of intellectuals. **Communication and Critical/Cultural Studies**, 1(1): 59-79. At: <https://www.researchgate.net/publication/237353547>.
- Gualano, M.R; Voglino, G.; Bert, F.; Thomas, R.; Camussi, E.; Siliquini, R (2018). The impact of intergenerational programs on children and older adults: a review, **Int. Psychogeriatr**. 30(4): 451-468. At: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28988548/>
- He, W., Goodkind, D., & Kowal, P. R. (2016). **An aging world. Publisher; United States Census Bureau**. 2015, 1-9.
- Ilomäki L (2011). Does Gender Have a Role in ICT among Finnish Teachers and Students? **Scandinavian Journal of educational Research**. 55(3):325-340. At: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00313831.2011.576910>
- Jena, R. K (2016). Effect of Generation Gap on Organizational Commitment: A Case Study of Ferro-alloy Industries in India. **Global Business Review**. 17(3): 76S-89S. At: <https://doi.org/10.1177/0972150916631085>
- Krzeczkowska, A; Spalding, D M.; McGeown, W. J.; Gow, A.J.; Carlson, M.C.; Nicholls, L.A. Brown. (2021). A systematic review of the impacts of intergenerational engagement on older adults' cognitive, social, and health outcomes, *Ageing Research Reviews*, In Press, *Journal Pre-proof*, Available online 6 July 2021, 101400.
- LaRue, K., Daum, T., Mausch, K. (2021). Who Wants to Farm? Answers Depend on How You Ask: A Case Study on Youth Aspirations in Kenya. *Eur J Dev Res*. 33. 885–909 <https://doi.org/10.1057/s41287-020-00352-2>.
- Lawati, S (2019). Understanding the psychology of youths: Generation gap. **International Journal of Psychology and Counselling**. 11. 46-58. [10.5897/IJPC2019.0568](https://doi.org/10.5897/IJPC2019.0568).

- Levy, K., Grant, P. C., Kerr, C. W., Byrwa, D. J., & Depner, R. M. (2021). Hospice Patient Care Goals and Medical Students' Perceptions: Evidence of a Generation Gap? **American Journal of Hospice and Palliative Medicine**. 38(2): 114–122. <https://doi.org/10.1177/1049909120934737>.
- Li, M., Luo, Y., & Li, P. (2021). Intergenerational Solidarity and Life Satisfaction among Empty-nest Older Adults in Rural China: Does Distance Matter? **Journal of Family Issues**. 42(3): 626–649. <https://doi.org/10.1177/0192513X20926216>
- Reis, L; Mercer, K; Boger, J. (2021). Technologies for fostering intergenerational connectivity and relationships: Scoping review and emergent concepts. **Technology in Society**. 64. 101494.
- Ruth, P. Nicole, E. Stephanie, A. W. Gail, K. Katrina, R. Micah, G. Hiroko, H. D. Ebony, L. Ying, X. George, K. Myra, H. Jean, P. Kaarin, J. A. Nicola, T. L. Anneke F. Kenneth, R (2021). Intergenerational Programmes bringing together community dwelling non-familial older adults and children: A Systematic Review. **Archives of Gerontology and Geriatrics**. 94. 2021, 104356.
- Rysst, M (2010). I Am Only Ten Years Old: Femininities, clothing-fashion codes and the intergenerational gap of interpretation of young girls. clothes. **Childhood**. 17(1), 76–93. <https://doi.org/10.1177/0907568209351552>
- Schroeder, R (2018). **Social Theory after the Internet: Media, Technology and Globalization**, Chap. Chap.3. London: UCL Press.
- Stepanova, GS (2014). Problems of the socialization of today's young people. **Russian Education and Society**. 56(4):90-98. At: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/RES1060-9393560407>
- Wu, C; Chao, R.K (2011). Intergenerational cultural dissonance in parent–adolescent relationships among Chinese and European Americans. *Developmental psychology*. 47(2):493-508. At: <https://www.researchgate.net/publication/49740688>.
- Zhang, F., Kaufman, D. (2016). A review of intergenerational play for facilitating interactions and learning. **Gerontechnology**. 14(3): 127-138. At: <https://www.researchgate.net/publication/301658006>.